

YEDİ GÜZEL ADAM'IN MAVERA'SINDA SOVYETLERİN AFGANİSTAN'I İŞGALİ VE AFGAN CİHADİ

Ahmet İŞLER¹

Öz

Mavera dergisi 1976'da bir grup şair ve yazar tarafından çıkartılan edebiyat dergisidir. Kültür ve sanat alanında ön plana çıkan dergi İslami edebiyat türü olarak nitelendirilmektedir. Bir edebiyat dergisi olmasına rağmen Ortadoğu, uluslararası ilişkiler, politik konular ve düşünce üzerine yayınlar yapmaktadır. Dergi özellikle İslam dünyasındaki gelişmeleri yakından takip etmekte ve Müslüman halkların sorunlarını okuyucularıyla paylaşmaktadır. Bu meyanda Filistin sorunu, Hama Katliamı, Türkistan ve Cezayir gibi İslam coğrafyasındaki diğer gelişmeler derginin ilgilendiği meselelerdir.

1979'da Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali ve işgale karşı verilen mücadele de *Mavera* dergisinin ilgi alanına girer. İşgal ve Afgan direnişi deneme, öykü ve şiirlerle işlenmiş, savaş bölgesindeki gelişmeler yerinden takip edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Cahit Zarifoğlu'nun Yedi Güzel Adam kitabıyla karşılaştırdığı *Mavera* çevresinin konuyu ele alışları incelenecek ve doküman analizi yapılarak konu irdelenecektir. Buradaki temel referans kaynağı *Mavera* dergisinin nüshalarıdır.

Anahtar Kelimeler: *Mavera* Dergisi, Sovyetler Birliği, Afganistan İşgali, Soğuk Savaş Dönemi

Jel Kodları: B30, B31, B32

THE SOVIET INVASION OF AFGHANISTAN AND THE AFGHAN JIHAD IN YEDI GUZEL ADAM'S MAVERA

Abstract

Mavera magazine is a literary magazine published in 1976 by a group of poets and writers. The magazine, which stands out in the field of culture and art, is characterized as a type of Islamic literature. Although it is a literary magazine, it publishes on the Middle East, international relations, political issues and notion. The journal closely follows the developments especially in the Islamic world and shares the problems of Muslim peoples with its readers. In this context, the Palestinian problem, the Hama Massacre, other developments in the Islamic geography such as Turkestan and Algeria are the issues that the journal is interested in.

The invasion of Afghanistan by the Soviet Union in 1979 and the struggle against the occupation are the interests of *Mavera* magazine. The occupation and the Afghan resistance were processed with essays, stories and poems, and the developments in the war zone were followed from the ground. In this study, the approaches of the

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, ahmet_isler@hotmail.com, ORCID: [0000-0002-9742-1260](https://orcid.org/0000-0002-9742-1260)

Mavera circle, which Cahit Zarifoğlu evokes with his book *Yedi Güzel Adam*, will be examined and the subject will be examined by document analysis. The main reference source of the study is the copies of *Mavera* magazine.

Keywords: *Mavera* Magazine, Soviet Union, Invasion of Afghanistan, Cold War Period.

Jel Classification: B30, B31, B, 32

GİRİŞ

1979 yılında Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi, bu bölgede yıllarca devam edecek bir çatışmanın, bitmeyen bir savaşın ve Afgan halkı üzerinde yeni bir yıkımın sürecini başlatmıştır. Aslında Afganistan'da yaşanan bu müdahale bir ilk değildir. Afganistan, son iki asırdır İngiltere ve Rusya arasında yaşanan ve II. Dünya Savaşı sonrası ABD-Sovyetler Birliği'nin Soğuk Savaş dönemi çekişme alanı olarak Doğu ve Batı blokları arasında hedef haline gelmiştir. Stratejik önemi ve coğrafi özelliğinden dolayı “Afganistan'ı kontrol edenin Orta Asya'ya, dolayısıyla Asya'ya hükmedebileceği” ve “sıcak denizlere inme” politikasıyla dünya hâkimiyetini kurmak isteyen büyük güçlerin işgaline uğrayan Afganistan, birkaç asır boyunca savaş, istila ve yıkımın yaşandığı bölgedir (Şenli, 2017, 428-435). Bu coğrafya üzerindeki İngiliz ve Rus jeopolitik çekişmesi “Büyük Oyun” olarak adlandırılmış, Sovyetlerin Orta Asya üzerindeki hakimiyetinin ABD çıkarlarına tehdit olarak algılanması ise “Yeni Büyük Oyun” olarak devam etmektedir (Özel, 2013: 129). Bu durum bölgeyi, özellikle de Afganistan'ı uluslararası toplumun ilgi odağı haline getirmektedir.

XIX. Yüzyılın sonlarında İngilizlerin Afganistan üzerindeki işgalinin ardından Abdurrahman Han, Afgan tahtına geçmiş ancak İngilizlerin belirlediği “Durant Hattı” antlaşması, parçalanan bir Afganistan ve felaketlerin başlangıcını getirmiştir. 1901'de tahta geçen oğlu Habibullah Han babasının yolunu takip ederek, İngilizlere yakın durmuş ve ülkede reformlar yapmaya devam etmiş, 1919'da öldürülmesi üzerine yerine oğlu Emanullah Han geçmiştir (Saray, 1988: 406). Afganistan'da başa geçen Emanullah Han ülkede modernleşme sürecini hızlandırmıştır. Dış politikada Sovyetlere yakın duran Emanullah Han'ın İngilizlerle arası açılmıştır. Emanullah Han'ın ülkeyi Batılılaştırma çabası tepkiyle karşılanınca ülkesinden kaçmak zorunda kalmıştır. II. Dünya Savaşı'na kadar İngiliz ve Rus yanlısı yönetimlerde değişiklikler yaşanmış, 1973'te yönetime el koyan Davud Han, 40 yıllık Zahir Şah dönemine son vererek “Afganistan Cumhuriyeti”ni ilan etmiştir. Tüm yetkileri eline alan Davud Han önceleri Rusya'ya yakın olmasına rağmen zamanla Sovyetlerden uzaklaşmaya başlamıştır. İktidarının ilk yıllarında solcuların da desteğini alan Davud Han İslami muhalefeti bastırılmış, liderlerin bazılarını idam ettirmiş, Gülbeddin Hikmetyar ve Ahmed Şah Mesud gibi bazı isimler de Pakistan'a kaçmak zorunda kalmıştır (Sivrioğlu & Türkoğlu, 2017: 219-244).

Sovyetlerin desteğiyle başa geçen Davud Han'ın sonraları Marksist liderlere yönelik baskısı, ordu içindeki muhalefet tarafından hayatına mal olmuştur. Başkanlık sarayı basılmış, Davud Han ile birlikte tüm aile fertleri öldürülmüştür. Daha sonra Muhammed Nur Terekî'nin başında olduğu Sovyet

taftarı bir hükümet kurulmuştur. 1978 yılında gerçekleşen Sovyet taftarı iktidar halka baskı yapınca silahlı direniş başlamış, Terekî devrilerek yerine Hafizullah Emin getirilse de Sovyetler doğrudan askeri müdahale ile Emin'i öldürmüş yerine komünist lider Babrak Karmal'ı getirmiştir. Halkın bu müdahaleye kaşı çıkması üzerine 1979'da kendi güdümündeki hükümeti korumak üzere Afganistan işgal edilmiştir (Saray, 1988: 407). ABD başkanı Carter bu işgali “milletlerarası hukuka aykırı” ve “kaba bir müdahale” olarak nitelendirirken Sovyet tarafı ise bu işgali, Sovyet-Afgan dostluk ve işbirliği antlaşmasına dayandırmıştır (Armaoğlu, 2007: 768).

Sovyetlerin Afganistan'ı işgali uluslararası camiada tepkiyle karşılanmış, birçok kesimin bu işgale karşı olması nedeniyle Afganistan işgali uluslararası bir soruna dönüşmüştür. Batı Bloku, Afganistan'a sınırları olan İran, Pakistan ve buralarda bulunan Afgan sığınmacılar bu savaşın doğrudan veya dolaylı tarafları oldular. Afgan direnişi tüm dünyada meşruiyet zemini bulmuş ve bu doğrultuda askeri ve finansal yardım görmüştür. Öte yandan Müslüman bir ülkenin işgal edilmesine ve komünist rejimin dayatılmasına karşı İslam coğrafyasındaki İslami hareketlerin bu savaşa aktif olarak katılması, bu direnişi Afgan halkının bağımsızlığı ötesinde “dini özgürlük” mücadelesine çevirmiştir (Şen, 2022: 81-82). İslam Konferansı Teşkilatı 1980 yılında İslamabad'da olağanüstü bir toplantı düzenleyerek Sovyet müdahalesini “işgal” olarak nitelemiş ve SSCB'nin Afganistan'dan derhal çekilmesini istemiş ve Karmal yönetimini tanımamıştır. Sovyet yanlısı yönetim ve Sovyetler ile mücadele eden Gülbekdin Hikmetyar, Burhaneddin Rabbani, Abdürresul Seyyaf gibi “mücahid” gruplar “Afgan Mücahidleri İslam ittihadı” adı altında birleşmiştir (Bilgü, 1988: 409-50). Afganistan'daki Türkmen grupların büyük çoğunluğu ise Burhaneddin Rabbani'nin yanında Afgan cihadına destek vermiştir (Kaya, Önal, 2020, 217).

“Afgan Cihadı”² Soğuk Savaş dönemi şartları içinde Batı dünyasında Sovyet karşıtı propagandaya dönüşürken, İslam dünyasında ise taftar bularak sahiplenilmiştir. Bununla birlikte komünist hükümet, Sovyetlerin desteğini alarak Afgan halkına yönelik katliam, işkence ve tutuklamaları arttırmıştır. 1979'da Kerala köyünde 1700 kişi kurşuna dizilerek ölü ve yaralı biçimde buldozerlerle çukurlara gömülmüş, hapishaneler toplama ve işkence merkezlerine dönüşmüştür. Sadece Eylül 1979'da bir cezaevi yönetimi 12.000 mahkûmun öldürüldüğünü kabul etmiştir. Kızıl ordu ise işgal ettiği yerlerde programlı bir şekilde katliam yapıyor, kadınlara ve kızlara tecavüz ediyordu. Bir görgü tanığına göre tecavüz edilen kadınlar çıplak bir şekilde helikopterlerden aşağı atılıyordu (Mutanoğlu, 2006: 59-60). Yaklaşık on yıl boyunca yoksul ve gelişmekte olan bir ülke, askeri bir süper güçle çatışmak zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'da girdiği bu savaş, benzersiz bir şekilde yıkıcı olmuştur. Afganistan'daki doğal kaynaklar özellikle 1980'lerde Sovyetler Birliği'ne akarken ekonominin çöküşüne de neden olmuştur. Afgan eğitim sistemi ve Afgan toplumunun modernleşme girişimi de işgal ile birlikte tamamen bozulmuştur (Goodson, 2001: 91).

² Literatürde genel itibarıyla Afganistan Savaşı “Afgan Cihadı”, Afgan savaşçılar ise “mücahidler” şeklinde adlandırılmaktadır.

Sovyetlerin Afganistan'a dönük işgali ve savaşta yaşanan katliamlar, dramlar Türkiye'de tepkiyle karşılanmış, doğrudan yardımların yanında medya organlarıncada Afgan mücahidleri desteklenmiştir. Bu bağlamda İslami hassasiyetleri ile ön plana çıkan edebiyat dergisi *Mavera* da Afganistan işgalini konu edinerek İslam coğrafyasında yaşanan acıları edebiyat ve sanat alanına taşımıştır.

Bu çalışmada 1976'da Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Akif İnan, Erdem Bayazıt ve Nazif Gürdoğan gibi şair ve yazarların çıkardığı *Mavera*³ dergisinin 1979'da yaşanan Afganistan savaşına yaklaşımı ele alınacaktır. Nitekim *Mavera* dergisi salt bir edebiyat dergisi olmayıp, Türkiye ve dünya üzerinde yaşanan siyasi olayları da yakından takip eden bir hüviyete sahiptir. Özellikle İslam coğrafyasında yaşanan gelişmeler ve Müslümanların mücadeleleri derginin en önemli ilgi alanlarıdır. Bu konuda Rıfki Kaymaz, (1981: 7) *Mavera* dergisine düşen görevin "Müminin derdiyle dertlenmeyen bizden değildir" hadisi şerifi ışığında İslam dünyasının ilgi alanı olduğunu yazar. Kaymaz, dergi için şunları ifade eder: "Edebiyatın, hele hele İslami edebiyatın, İslami şuuru taşıyanların ortak şuurlarını yansıtıcı özelliğini burada anarken, *Mavera*'nın yalnızca bir "edebiyat dergisi" olmadığını, onu aşarak bir "şuur" yolunda önemli adımlar attığını görüyoruz." Bu bağlamda *Mavera* ekibi kendilerini Müslüman şair ve Müslüman yazar olarak tanımlamakta, dergi de "İslami edebiyat, Müslümanların edebiyatı" kavramlarıyla nitelenmektedir (Zeybek, 2016: 271).

Mavera dergisinin ilgilendiği uluslararası konu sadece Afganistan değildir. "Nerde Bir Müslüman Savaşıyor O Ülke Bizimdir" şiarıyla Filistin, Tunus, Cezayir, Sudan, Kıbrıs, Balkanlar, Uzak Doğu, Kafkaslar ve Körfez ülkeleri gibi bölgeler dergi sayfalarında genişçe yer alır (Çağlar, 1984, 1-11). Aynı zamanda dergi bazı sayılarında özel olarak Ortadoğu'nun farklı ülkeleri için dosya şeklinde yayınlar yapmaktadır. Örneğin Mart 1983 tarihli derginin dosya konusu Moro'lu Müslümanlar ve Türkistan konusudur.

Soğuk Savaş dönemi şartlarında yayınlanan dergide, Türkiye'nin geleceğinin Amerika ya da Rusya'da görmediğini düşünen dergi yazarlarından Gürdoğan'a (2002:12) göre: "Mavera İslam dünyasının Türkiye'de yayınlanan dergisiydi. Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgalinden Amerika'nın siyah Müslümanlarına kadar bütün dünya derginin ilgi alanındaydı." Dergi yazarlarından Avni Doğan, (1987: 64-67) Ortadoğu ve İslam ülkelerinde yaşanan olayların şiirlerine yeni bir duyarlılık kattığını belirterek Cahit Zarifoğlu'nun "Korku ve Yakarış" adlı şiir kitabını tahlil eder. Afganistan işgalinin dışında, İsrail'in Filistin'de yaptığı zulümler, 1982'de Hafız Esat'ın Hama katliamı, Beyrut olayları gibi gelişmeler şairin ifadeleriyle aktarılmıştır. Şair İslam dünyasında yaşanan gelişmeleri, "Korktum bütün insanlar bütün insanlık adına" diyerek yaşanan yeni gelişmeleri

³ *Mavera* dergisinin arka planında Necip Fazıl Kısakırek'in *Büyük Doğu*'su, Sezai Karakoç'un *Diriliş* dergisi ve Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören'in *Edebiyat* dergisi deneyimi yatar. Dergi, Cahit Zarifoğlu tarafından ifade edilen Yedi Güzel Adam tarafından çıkarılmış bir edebiyat çevresidir. İslami Edebiyat kavramı üzerinden hareketle İslami duyarlılık gösteren *Mavera* dergisi ve kuruluşunu ele alan detaylı çalışma için bkz. Sürgit, B. (2015). *Mavera Dergisinin Kuruluş Süreci. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38 (2) , 137-156; Kahraman, A. (2003), *Mavera, TDV*, C. 28. s.16-177.

“Müslüman dünyanın kanlı hatıralarından biri. Bir kerbela daha... Ve Müslümanlar uzakta...” cümleleriyle ifade eder.

MAVERA DERGİSİNDE SOVYETLERİN AFGANİSTAN’I İŞGALİ VE AFGAN CİHADİ

Mavera dergisi 1976 tarihli ilk sayısında edebiyat anlayışını “öteye mensup, öteki âlemle ilgili”, vahye dayalı ve “bütün insan bilgilerinin kaynağının Allah olduğu” görüşüne dayandırır. *Mavera* “yerli düşüncenin edebiyatına yeni açılımlar” getirmeyi ve “bir yaşam biçimi halinde öz uygarlığımızı yeniden yürürlüğe koyma davasını güdenlerin, edebiyat alanındaki bir buluşma” yeri olarak (*Mavera*, 1976: 45-46.) yayın politikasını ve misyonunu okuyucularına aktararak İslami bir düşünceyi benimser.

27 Aralık 1979’da Sovyetlerin Afganistan’ı işgal ettiği ayda yayınlanan *Mavera* dergisinin 1979 tarihli 37. sayısının ilk sayfasında Erdem Beyazıt’ın (1979: 1) “Savaş Risalesi’nden” adlı şiiri yayınlanır. Bu bir tesadüf müydü bilinmez ancak “Güneşin mızrakların ucuna takılıp kaldığı bir vakitte, diriliş erlerinin yüreklerinden yayılan bir depremle sarsılıyordu arz. Gerilmişti altımızda atlarımız, fırlayıp kopacakmış gibi baldırlarından kasları ve tarıyordu bir projektör gibi bakışları üç kıtayı” mısraları sonraki sayılarda Afgan cihadının ruhuna uygun mısralardı. Derginin 1981 yılında yayınlanan 56. sayısında ise Beyazıt (1981: 1) “Savaş Risalesi’nden” adlı mısralarında Afgan cihadına ve mücahitlerine şu mısralarla değinmekteydi:

Haydi kalk savaşçı
Madem mesafeler girmiş Afgan cephemizle aramıza
Ve madem ayaklarımıza bağ olmuş
Yolumuzu kesmiş rotatifler teleksler
Holdingle karteller
Çok uluslu ebuçehiller
Öyleyse ey şair sen de davranmalısın
Şiiri bir mızrak gibi kullanmalısın
Mısralarını şarjör gibi sürmelisin damarlara
Kalbinin titreşimlerini ayarlamalısın
Hindikuş dağlarından
Yeryüzüne neşrolan
Şehadet
Dalgalarına

Şair, savaşta en etkili silahın edebiyat olacağına vurgu yaparak Afgan cihadında şairlere düşen görevin ne olduğunu işaret etmiş, şiirin ve edebiyatın gücünü bir silah olarak betimlemiştir. Derginin sonraki sayısında ise Afgan mücahit temsilcilerinin dergiye ziyareti haber yapılmıştır. Türkiye Yazarlar Birliği Derneği Başkanı D. Mehmed Doğan’ın davetlisi olarak Türkiye’ye gelen temsilciler, yürüttükleri mücadeleyi ve ülkelerinin son durumunu aktararak, Pakistan ve İran’daki mülteciler hakkında geniş bilgiler vermiştir. Ayrıca Cemaat-ı İslami Genel Başkanı Burhaneddin Rabbani’nin

Kabe'yi ziyarete gelen hacılara hitaben yazdığı mektup dergide yayınlanmıştır. Rabbani bu mektubunda İslam toplumlarının birliğinin önemini dile getirerek, Müslümanların daha şuurlu olmalarını tavsiye etmiştir. Rabbani mektubunun devamında, komünizmin İslam ve insanlığın ortak düşmanlarından biri olduğunu belirterek Afganistan'da bolşevik ideolojinin inşa edilerek İslamiyetin tasfiyesine çalışıldığını belirtir. “Marksist-Leninist” bir “kukla” cuntanın ülkede “inkârcı ideolojileri”ni zorla gençlere aşıladığını ifade eden Rabbani, yeni yönetimin din olarak komünizmi dayattığını, Sovyet egemenliğine karşı çıkan tüm aydınları, öğretmenleri ve din âlimlerini tutukladığını belirtir. Buna karşı Afgan halkı ülkelerinin bağımsızlığını ve İslamiyeti savunmak için silahlı bir mücadeleye girişmek zorunda kaldığını yazan Rabbani, Afganistan'da yapılan zulümleri anlattıktan sonra Afgan halkının “komünist müstemlekecilik”ten kurtulması için mücadele edeceğini belirterek, Müslümanlardan ülkelerindeki komünist hükümete destek olan yöneticileri uymalarını istemektedir (*Mavera*, 1980: 62-65).

Alaaddin Özdenöner, (1980: 33-36) *Mavera* dergisinde “Afganistan Dolayısıyla Belirginleşen Tavırlar” adlı yazısında, Sovyetler tarafından işgal edilen Afganistan konusunda Türkiye’de üç ayrı tavrın geliştiğini belirtir. Bunlardan biri Sovyet yanlısı solcular, bir diğeri ABD yanlısı sağcılar, üçüncü kesim ise Müslümanlardır. Solcular Afganistan işgalini “makul, yerinde ve hatta zorunlu” olarak görürken; sağcılar, işgali abartılı bir biçimde kınayarak Sovyet tehdidinin olumsuz boyutlarını vurgulayarak ABD politikasına uygun bir duruş sergilemektedir. Müslümanlar ise işgalin ABD bilgisi dışında olduğuna inanmadıklarını ve ABD’nin bizzat emperyalist bir güç olduğunu belirtmektedir. Özdenöner’e göre bu üç tavidan ilki açıkça tavrını ortaya koyarak olaya ideolojik yaklaşmıştır. Ancak ona göre asıl tehlikeli tavır, ABD yanlısı sağcıların tavrıdır. Bu kesimin ABD’yi kurtarıcı olarak görmelerini ve siyasetlerini Müslümanlık kisvesi altında yaptığını öne süren Özdenöner, bu kesimle ilgili olarak “Müslümanların Müslümanca düşünme zihniyetinden ve ümmet bilincinden uzaklaştırmak istiyorlar” ifadelerine yer verir. “Çağdaş mandacılar” olarak nitelendirilen bu kesim, Batı tipi demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak gördüğünü dile getiren Özdenöner’e göre Müslümanların varoluşu öncelikle “İslam ruhunun gerektirdiği toplumu hür olarak kurmak”tır. Bu bağlamda ülkesinin problemlerini ve geleceğini gerçek anlamda düşünen kesim Müslümanlardır. Onların amacı “İslam ruhunu canlandırmak ve İslamı yaşanır hale getirmek”tir. Yine İslam dünyasının kurtuluşunun buna bağlı olduğunu ifade eden yazar, Batının bir kuklası olarak değil, bizzat özne konumunda olmak gerektiğinin altını çizer. Bu bakımdan İslam Birliği girişimi önemsenir ve Afgan işgalinde Müslüman ülkeler şemsiyesi altında birlik ve dayanışma kurulmasının zor olmayacağı belirtilir.

Afganistan işgali ve Afgan direnişini en fazla ön planda tutan kişi olarak Cahit Zarifoğlu göze çarpmaktadır. *Mavera*’nın 54. sayısında Zarifoğlu’nun (1981a: 46-47) “Okuyucularla” adlı köşesinde Afganistan’dan Meral Maruf adında genç bir kızdaki bir mektup yayınlanır. Meral Afganistan’da Ortaokul öğretmeni olduğunu, babasının vazifesi dolayısıyla on sene Türkiye’de bulunduğunu,

kendisinin şimdilik Pakistan’da bulunan Hizb-i İslami Kadınlar Birliği üyesi olduğunu bildirir. Meral mektubunda; “Büyük ağabeyim cihat için Afganistan’da. Ortanca kardeşimse o da cihat talimi görmek için Afganistan sınırında olan bir kampta. Küçük kardeşime gelince o da bizim masrafımızı çıkartmak için seyyar satıcılık yapıyor... Annem, kız kardeşim ve ben evde yalnız günümüzü geçiriyoruz. Evet, Sayın Zarifoğlu size ben yazıyorum. Adım Meral” ifadelerine yer verir. Meral mektubunda kukla yönetim ve işgal sonrası mücadelelerini anlattıktan sonra Türk kızlarıyla mektuplaşmak istediğini belirtir. Zarifoğlu bu mektup üzerine “Çok mektup aldım şu fani dünyada. Fakat bu kadar duygulandıranı, hüznü veren, yüreklendireni olmuş muydu bilmiyorum” diyerek duygularını dile getirir. *Mavera*’nın sonraki sayılarında da Meral Maruf’un mektupları yayınlanır. Ayrıca abisi Abdülhak Maruf’un cephede yazdığı mektuplar da derginin sayfalarında yer alır. Öte yandan Meral Maruf’un (1981: 16-28) “Hicret Günleri” adlı yazı dizisinde Afgan halkının ülkelerinden kaçışı, işgal ve savaşın getirdiği acı görüntüler göz önüne serilir. Yine “Dullar Kampı” adlı yazıları savaşta dul kalan kadınların dramını ele alan çalışmalarıdır.⁴ “Bizim Dünyamızdan” adlı köşede “Meral’den Mektup” başlığıyla yazılar yayınlanmaya devam eder. *Mavera* ekibi Meral Maruf’a orada sürekli muhabir bulundurmanın zor olması hasebiyle kendisinden muhabirlik yapmasını, yazı, röportaj ve fotoğrafları *Mavera*, *Yeni Devir* ve *Milli Gazete*’ye yollamasını rica etmiştir. Maruf (1981: 62-63) besmele ile başladığı yazısında Zarifoğlu’na hitaben kendilerine göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkürlerini sunar. Kendisine teklif edilen muhabirliği “mukaddes bir vazife” olarak gördüğünü dile getiren Maruf, Hikmetyar ile bir röportaj için girişimde bulunduğunu ifade eder. Mülteci kamplarına gönderilmek üzere daha önce bahsedilen iki gemi yardımının mültecilere ulaşmadığını yazan Maruf, Afgan cihadı ile ilgili detaylı bilgiler verdikten sonra Milli Selamet Partisi lideri Necmettin Erbakan hakkında kendisine malumat verilmesini talep etmiştir.

Zarifoğlu, (1981b: 1-3) “Dostlarımız Afganistanda” adlı bir haberinin içeriğinde Hüseyin Mangal, Rıdvan Muhammed ve Afgan mücahidlerinin Türkiye’den bekledikleri “yazar-çizer” ekibinin heyecanı aktarılmıştır. Zarifoğlu “Yedi Güzel Adam” kitabını çağrıştıran yedi kişinin (Erdem Beyazıt, Ahmet Beyazıt, Yücel Çakmaklı, Çetin Tunca, Şenol Demiröz, Halil İbrahim Sarioğlu, Necdet Taşçıoğlu) yola çıktığını haber verir. Yola çıkan ekipten kendilerine ulaşan bilgileri paylaşan Zarifoğlu, ekibin önce Afganistan sınırındaki Peşaver’e ardından Afganistan içlerine gireceklerinin haberini verir. Yine burada Gülbeddin Hikmetyar ve Meral Maruf’un babasıyla görüşmelerin gerçekleştiği ve bu ailenin iyi derecede Türkçe bildiklerini ve tercümanlık yapacaklarını belirtir. Bu arada *Mavera* dergisi Afganistan konusuna daha fazla yoğunlaşarak hikaye, deneme ve şiirlerle Afganistan konusunu işlemeye devam eder. Örneğin Mustafa Özçelik (1981: 48-51) “Ağıt” adlı şiirinde bu konuya şu mısralarla değinir: “Kuşlar uzaklara dağıldı, İnsanlar dağlara... Ülkem toprağım, onurum, Sende doğdum, sende ölürüm... Bir yanda ölüm, zulüm öbür yanda, şimdi Afganistan’da bir

⁴ Meral Maruf’un dergide yayınlanan yazıları daha sonra “Hicret Günleri”(1983), “Dullar Kampı”(1985) ve “Afganistan Mektupları”(1987) adıyla Akabe yayınları tarafından müstakil bir şekilde basılmıştır.

kan denizi... Afganlı çocuk, kırılmış oyuncaklara bakıyor, dağılmış salıncaklara, bakışında hayret ve korku, kirletilmiş toprakları, ocakları tütmüyor..." Erdem Beyazıt (1981: 59-82) ise "İpek Yolundan Afganistan'a" adlı anılarını ele aldığı seyahatini kaleme alır. *Yeni Devir* gazetesi ve *Mavera* dergisinde yayınlanan Afganistan yolculuğu, 1983 yılında "İpek Yolundan Afganistan'a" adıyla kitaplaştırılır. Zarifoğlu, her ne kadar bu ekip ile Afganistan'a gitmediyse de Afgan cihadını anlattığı "Savaş Ritimleri" adlı romanını 1985'te yayımlar (Sürgit, 2014: 89-90,114). *Mavera* ekibinin Afganistan'a gösterdikleri ilgi ve olayı yerinden takip etmeleri kapsamlı bir çalışmayı beraberinde getirmiştir. Bunun için özel bir sayı çıkartılmış, konu detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Mavera'nın Ocak 1982 tarihi 62. sayısı "Afganistan Özel Sayısı" olarak yayınlanmıştır. Kapak resminde Erdem Beyazıt ile Hikmetyar'ın resimleri, iç kapakta ise cephede Afganlı mücahitlerin renkli resimleri yer almaktadır. Bu sayıda Afgan savaşını Batı medyasının dışında bizzat orada savaşanların bakış açısıyla aktarmanın önemine değinilir. Bu anlamda bizzat savaş bölgesine giden *Mavera* ekibinin izlenimlerinin ve mülakatlarının aktarılacağı özel sayı detaylı bilgiler içerir. Zarifoğlu ve Özdenöner'in Afganistan'dan dönen ekiple yaptıkları sohbetler dergide yayınlanır. Özdenöner, (1982: 144): Afganistan olayının daha çok Batılı kaynaklardan ve gazetecilerinden alındığını, "bir Batılının Afganistan'ı görmesiyle, bir Müslüman gazetecinin görmesi ve Afganistan olaylarını değerlendirmesi"nin çok farklı olacağını belirtmiştir.

Bu sayıda Meral Maruf'un mektupları, "Hicret Günleri" ve Abdulhamid Muhaciri'nin (Bahattin Yıldız⁵) "Bir Mücahidin Cihad Günlüğü" adlı yazılarının yanı sıra bizzat cephe hattında yaşanan gelişmeler hakkında bilgi içeren yazılara yer verilir. Muhaciri (1981: 190-191) 20 Temmuz 1981 tarihli mektubunda Zarifoğlu'na hitaben savaşın mahiyeti ve Torabora bölgesindeki direnişten örnekler verir. Afganistan'da direnenlerin sadece direniş grupları olmadığı, tüm halkın mücadeleye katıldığını belirten Muhaciri mektubunda şu ifadeler yer vermiştir: "Bu bölgenin arazisi çok verimli, suyu bol. Buğday biçilmiş, şimdi yerine pirinç ekiliyor. Savaş insanların büyük kısmını göçürmüş... Nice evler savaşta tahrip olmuş, niceleri terk edilmiş, nüfus büyük oranda düşmüş...Kadınların çoğu Pakistan'da düşman elinin uzanamayacağı kamlarda. İhtiyarlar ve çocuklar tarlalarda. Gençler ve orta yaşlılar cephelerde. Size yine yazacağım. Daima, fırsat buldukça yazacağım..." Afganistan tarihine genişçe yer verilen özel sayıda Afgan edebiyatından bazı örneklere de yer verilmiştir. Bu sayıda Mustafa Çelik'in "Kırbaçlanmış Ağıtlar Gibi", Cahit Zarifoğlu'nun "Afganistan Çağıltısı", Akif İnan'ın "Afgan Raporu", Avni Doğan'ın "Ey Muhacir" ve Afganistanlı Şair Şeyda'nın şiirlerine yer verilmiştir. Ayrıca derginin birçok sayfasında konu ile ilgili Hasan Aycın'ın karikatürleri yer alır.

Mavera dergisi Müslüman olmanın bir gerekliliği olarak mazlumun yanında durmak, haksızlık ve zulmün karşısında olmak niyetiyle bu özel sayıyı "Afganistanın mücahit şehitlerine ve gazilerine"

⁵ *Mavera* dergisinde yer alan Abdulhamid Muhaciri (Bahattin Yıldız) müstear isimle yayınlanan yazıları 1988'de Nehir yayınları tarafından "Bir Mücahidin Cihad Günlüğü" adıyla basılmıştır.

adamıştır (*Mavera*, 1982: 2-3). Zarifoğlu, Ahmet Sağlam (1982: 3-5) müstear isimle yazdığı “Afganistan Ah Afganistan” adlı yazısında Milli Gazete’de Afganistan üzerine yazdığı yazılardan dolayı okuyucuların onu “Afganistan Şairi” olarak tanımladıklarını belirtir. Bazıları tarafından “bu işin edebiyatını” yaptıkları suçlamasına karşı Afganistan’ın tümüyle kaybedildiğini düşünen bir zümrenin Afganistan’ın “Amerikanın koltuğunun altına girseydi başına bunlar gelmezdi” bakışının dışında Müslümanların derdiyle dertlenen yeni bir zümrenin meydana geldiğini ve “o işin edebiyatını yapa yapa Afganistan’a iki araba dolusu insan” yollandığını, gazeteci, kameraman, rejisör ve tercümanlardan oluşan ekibin çok önemli dosya meydana getirdiği bildirilmiştir.

Afganistan özel sayısında dünyada Sovyet işgalini kınayan protesto gösterilerine yer verilmiş, Kenan Evren’in beş günlük Pakistan’a gerçekleştirdiği resmi ziyareti konu edinmiş, Evren’in Hayber Geçidi eteklerindeki Nasrbaugh mülteci kampındaki konuşmasına yer verilmiştir. Evren burada yaptığı konuşmada Afgan mültecilerine “kardeşlerimiz” olarak hitap etmiş ve onların yaşadığı durumun acı bir tablo olduğunu ifade etmiştir. Türkiye ve Türk halkının Afgan halkının acısını paylaştığını ve kendilerine selamlarını iletmiştir. Bu meyanda Türkiye’nin Kızılay aracılığıyla her türlü yardımı yapacağını sözünü vermiştir. Evren konuşmasını “... sizlerin bir an evvel yuvanıza, vatanınıza kavuşmanızı ve orada her türlü tehlikeden uzak yaşamınızı dileriz. Ümidinizi kaybetmeyiniz. Çünkü Allah mazlumlarla beraberdir. Hepimize şahsım ve Türk milleti adına en iyi dilek ve selamlarımı sunuyorum. Acılarınızın bir an evvel bitmesini arzu etmeyiz” (*Mavera*, 1982: 6-8) cümleleriyle tamamlamıştır.

Afganistan Olayı adlı makalede Afganistan’ın kısa bir tarihçesi verilmiş, işgale giden süreç aktarılmıştır. Sömürgeciliğin kılık değiştirerek yeniden sahnelendiğini belirten yazıda ABD’nin kendi çıkarlarına göre bir politika yürüttüğünü, oysa yıllardan beridir SSCB Afganistan’a müdahale ettiği halde Batı’nın bunu görmezden geldiği belirtilmiştir. Oysa şimdi Sovyetlerin yayılmacılığı ve sıcak denizlere inmek istemesi ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin çıkarlarına ters olduğundan işgale karşı çıkılmış, Batının yaptığı tek yaptırım ise 1980 Moskova Olimpiyatlarına katılmama ve tahıl ambargosu olmuştur. Uluslararası politikada süper güçlerin nezdinde önemli olan rejim biçimleri değil, süper güçlerin çıkarlarının ön planda olduğu ifade edilen yazıda Sovyetler için de önemli olan benzer biçimde Afganistan’da yönetimin sosyalist ve kapitalist olması değil, Sovyet çıkarlarını gözetilen bir yönetimin işbaşında olmasıdır, yorumu yapılmıştır. Bundan dolayı Afgan cihadının amacı sadece komünizme veya kapitalizme değil süper güçlerin emperyalist hedeflerinedir (*Mavera*, 1982: 12-16). Ayrıca Afganistan tarihine genel bir bakış içeren yazıyla Şenol Demiröz, (1982: 34-47) eski çağlardan başlayarak modern döneme kadar Afgan tarihini ele almıştır. Afganistan’ın sömürgeci bir güç olan İngilizlerle mücadelesinin ele alındığı makalede Afganistan’ın dış politikası ve Afganistan üzerinde oynanan oyunlar ve emperyalist miras konu edinmiştir. Yazara göre II. Dünya Savaşı öncesi Afganistan dış politikasının en önemli değişikliği 1936’da ABD ile kurulan ilişkiler ve dostluk anlaşmasının yapılmasıdır. Dostluk antlaşmasından sonra Amerikan petrol şirketi Inland Exploration

Company ile Afganistan'da 75 yıllık petrol arama izni verilmiştir. Şirket sondaj çalışmalarından olumlu sonuç almasına rağmen, üstten bir emir alırcasına çalışmalarını bırakıp ülkeden ayrılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası Afgan-Amerikan yakınlaşması başlamış, Afganistan'a kredi açılmış, Afgan hükümeti ülkelerinde Amerikan şirketleri ve uzmanlarıyla çalışmıştır. 1953'de yaşanan iç ve dış gelişmeler Afganistan'ın kaderini çizmiş, Afganistan Batılılar tarafından Sovyetlerin kucağına itilmiştir. Sovyetler burada hem ekonomik hem de ideolojik bir alt yapı kurma fırsatı bulmuştur. Demiröz, Afgan tarihini referanslara dayandırarak aktardığı makalenin son bölümünde, Afganistan'daki yönetim değişikliklerini ve son olarak Sovyetlerin işgalini ve Afgan mücahitlerinin mücadelesini aktarmıştır.

Dergide Enes Harman (Nabi Avcı) tarafından dış politika ve uluslararası ilişkiler bağlamında yazılara yer verilmiş Afganistan özel sayısında da “Rusya'nın İç Politikasında Afganistan'ın Yeri” adlı nitelikli bir makale yayınlamıştır. Harman (1982: 50-52) makalesinde Afganistan işgalinin uluslararası dengelerdeki değişimlerin irdelenmesinde sadece olayın görünen tarafı üzerinden yaklaşım sergilendiğini veya sadece “uluslararası politikanın kavramları ve değişkenleri açısından” bakıldığını belirtir. Oysa yazara göre “ulusal politikaların nerede bitip, uluslararası politikaların nerede başladığı” eski zamanlara göre belli değildi ve olayı daha derinlemesine anlamak için Rusya'nın iç politikasının da anlaşılması gerektiğini belirtir. Bu bakımdan Rusya'da yönetimi elinde bulunduran “Yeni Sınıf” tarihi emperyalist Rus yayılcılığını 20. Yüzyılda Bolşevizm ile yeni bir versiyona dönüştürerek devam ettirmektedir. Bir ikilem içinde bulunan Rusya'nın kurmak istediği merkeziyetçi yapı ile ithal etmeye çalıştığı teknolojinin arasında kaldığını belirten yazara göre Yeni Sınıf, “tehdit altındaki iktidarını, geleneksel Rus politikasının uzantısı olan bu tür müdahalelerle sağlamlaştırmaya, pekiştirmeye çalışmaktadır.” Harman, Afganistan'a yapılan müdahalenin Rus tarihinde “en başarılı mali operasyon” olduğunu söyleyenlerin bunda haksız olmadıklarını, nitekim sadece 1979'da Sovyetler Birliği'nin Batı'ya 200 ton civarında altın sattığını, 1980 yılında bu rakamın daha da arttığını belirtmektedir.

Afganistan özel sayısının içeriğinde sahada yapılan görüşmeler önemli bir yer tutar. Erdem Beyazıt ve arkadaşlarının Afgan liderlerle yaptığı görüşmeler dergi sayfalarında birlikte çekti oldukleri fotoğraflar altında aktarılmıştır. Afganistan yolculuğunda kamplar, hastahaneler, stratejik mevkiiler ile ilgili detaylı bilgiler paylaşılmıştır. Gülbeddin Hikmetyar ile yapılan mülakatta Hizb-i İslami'nin tarihçesine yer verilmiş, Sovyetlerin işgali, cephedeki son durum ve Afgan halkına yapılan yardımlar hakkında konuşmalar gerçekleşmiştir. Hikmetyar, işgalin ABD bilgisi dışında olmadığını, Sovyetlerin müdahalesinin asıl sebebinin Afganistan'da yükselen İslami bilincin olduğu aktarılır. Batılı devletlerin özgürlük iddiasının sadece “batılıların özgürlüğü, beyliği ve efendiliği” olduğunu aktaran Hikmetyar, üç yıldır süper güce sahip bir devletle yaptıkları mücadelede 600 bin şehit ve 3 milyondan fazla muhacir olan millet ve harabeye dönmüş bir ülke kalmasına rağmen hiçbir zaman zaferden ümitlerini kesmediklerini belirtmiştir (Beyazıt, Demiröz, 1982: 17-279. Yine Cemiyet-i İslam'î lideri

Burhaneddin Rabbani ve Hareket-‘i İnkılab-ı İslam’i lideri Mevlevi Muhammed Nebi ile yapılan görüşmede liderlerin Türkiye’ye gönderdiği mesajlar paylaşılmıştır. “Müslüman Türk milletine “ selam gönderilen mesajda Muhammed Nebi, Afganistan “hiçbir devletin kuklası değildir ve hiçbir yabancı gücün etkisi altında kalmayacaktır. Yalnız ve yalnız İslamı hakim kılmak için mücadele etmektedir.” (Mavera, 1982: 30-32) açıklamasında bulunmuştur. Afgan liderler ile yapılan görüşmelerde Batının doğrudan bir yardımının olmadığı, sadece uluslararası bazı kuruluşların yardımlarından bahsedilmiş, ABD kurtarıcı olmaktan çok SSCB ile danışıklı bir dövüş içinde olduğu şeklinde bir yaklaşım sergilenmiştir.

Rasim Özdenöner (1981: 135-137) Afganistan dönüşü Beyazıt, Demiröz ve Sarıoğlu ile yaptığı sohbette sahadan edinilen bilgiye göre Afgan cihadının misyonunun tümüyle İslamî olduğu, Batılıların bunu “mili mücadele” şeklinde nitelendirmesini Afgan liderler hoş görmemektedir. Özdenöner’in milli mücadele ile İslami mücadele arasındaki farkın ne olduğu sualine karşılık, farklı etnik yapıları sahip Afganistan’da birleştirici unsurun sadece İslam olduğu ve komünizme karşı İslamî bir mücadele verildiği ve en önemlisi de Batılıların milli mücadeleyi bilinçli bir şekilde öne sürerek Afgan halkı arasında ayrılıkların temellerini atmaya çalıştığı cevabı verilir.

Mavera dergisi sonraki sayılarında da Afganistan savaşını gündeminde tutmuş, Afganistan’dan gelen mektuplar ve söyleşiler dergi sayfalarında yer almıştır. Derginin 70. Sayısında “Penşir Mücadelesinin Kahraman Kumandanı” başlığıyla Ahmed Şah Mesud’un Haziran 1982 tarihli mektupları yayınlanmıştır.

Savaşın ve işgalin toplumlar üzerindeki yıkıcı etkisi için Zarifoğlu’nun Erdem Beyazıt’tan dinlediği olay zikredilmeye değerdir. Beyazıt Afganistan’a yaptığı seyahatte bir grup Afgan çocukla karşılaşmış ve tercüman aracılığıyla çocuklara “Sizler dünyanın en iyi çocuklarısınız” demiş. Bunun üzerine çocuklar, “bizim iyilerimiz şehit oldu” cevabını vermiştir (Zarifoğlu, 1981c: 41). Bu olay Zarifoğlu üzerinde duygusal bir iz bırakmıştır. “Afganistan şiirleri yazdım. Hama diye bir şiir yazdım. Bunları ben yazmayacaktım da kim yazacaktı” diyen Zarifoğlu, Müslüman bir edebiyatçının taşıdığı sorumluluğun bir nüvesi olarak görülmüştür. Bu anlamda Zarifoğlu’nun İslam dünyası ile ilgili duruşu, Mehmet Akif ve Muhammed İkbâl’in duruşuna benzetilmiştir (Özçelik, 1983: 57-58). Zarifoğlu, (1985: 12) derginin 108. sayısında “Afganistan Çocuklarına Şiirler”inde “Bombardıman, Ağaç okul, Yaralanmak, Şehit Oğula” adlı şiirlerini paylaşmış, sonraki sayılarında yine bu başlık altında şiirlerini yayınlamıştır. Zarifoğlu, Yaralanmak adlı şiirinde şu mısraları kaleme döker:

Savaşta

En kötüsü

Ölmek değil

Yaralanmaktır

Çaput saralar

Yaralı bacağıma

*Bağlarlar
Bir katırın sırtına
Dağlar aşacaksın böyle
Kimbilir
Kaç gün kaç gece
Bir alev basar yanarsın
Bir Buz gibi olur alnın
Yanakların
Çatlak dudakların
Dualar mırıldanır
Kan akar akar
Çaput kan olur
Eyer kan olur
Urganlar kan olur
Dağlar kan olur
Medet Allahım medet
Kuru dudakta
Son bir kelime Kelime-i şehadet
Ve şehadet
En zoru Ölmek değil
Yaralanmak savaşta (Zarifoğlu, 1985, 14-15).*

Afganistan ve diğer İslam coğrafyalarına özel önem atfeden Yedi Güzel Adam'dan biri olan Zarifoğlu, 7 Haziran 1987'de 47 yaşında pankreas kanserinden hayatını kaybetmiştir. Afganistan Şairi olarak tanımlanan şair, Afganistan konusunun onun gayretleriyle Türk edebiyatına taşındığı söylenir. Çelik, (1987: 59) *Mavera* ekibinin Afganistan'a gitmesi, Meral Maruf'un keşfi ve İslam coğrafyasına onun sayesinde açıldığını belirtir. Çelik "bütün bir yeryüzü mustazaflarının, müminlerin dili olmayı başarmak. Müslüman sanatçıya bunu öğretti Zarifoğlu" diyerek onun bu tavrının sanatçı ufuklarını genişlettiğini belirtir. Zarifoğlu'nun ölümünden sonra yayınlanan 129. sayı ona ayrılmış, dostları onun hakkında duygu ve düşüncelerini paylaşmıştır. Onunla ilgili görüşlerin genelinde İslam coğrafyası ve özellikle Afganistan'a duyduğu ilgi ve duyarlılık göze çarpar.

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yönelik işgalinin ardından yıllar geçmiştir. *Mavera* dergisi Meral Maruf'un ve Bahattin Yıldız'ın yazılarına yer vererek orada yaşanan gelişmeleri okuyucularına aktarmaya devam etmektedir. 1986 yılının Ağustos ayı sayısında Ferhat Dağcı (1986: 40-41) tarafından "Afganistan'daki Son Gelişmeler Üzerine" bir haber yapılır. Pakistan'da lisans eğitimi gören Mahmut Osmanoğlu ile yapılan görüşmede yeni gelişmeler ile ilgili bilgiler aktarılır. Kabil yönetiminden Babrak Karmal'ın yerine getirilen Muhammed Necibullah'ın görünüşte Babrak'a göre daha ılımlı olmasına rağmen değişen sadece "kukla'ydı. Bu hamle Reagan-Gorbaçov arasında Cenevre'de yapılan görüşme ve Sovyetlerin BM'ye verdiği iddia edilen geri çekilmenin ilk adımı

olarak okunmaktadır. Karmal'ın Afgan halkına uyguladığı katliamlardan dolayı Afgan halkı içinde bir "kan davası" olacağından Necibullah ile bu nefreti yumuşatmak amaçlanmıştır. Necibullah "sinsi" bir politika uygulayarak Afgan halkını kazanmayı hedeflediğini ve sosyalizme mesafeli oluşu da bu politikanın bir sonucuydu. Barış çağrıları yapan Necibullah bir yandan Afgan aşiretlerini Kabil'e davet ediyor diğer taraftan medya aracılığıyla propagandasını sürdürüyordu. Buna rağmen savaşın başından beri kara ve hava yoluyla sınır bölgelerinde saldırılar devam etmektedir. Ancak direniş örgütleri nazarında Babrak ve Necibullah arasında hiçbir fark yoktur. Necibullah'ı talebelik yıllarından beri tanıyanlar onun uzun yıllar Rusya'da eğitim aldığını, Perçem partinin üst düzey yöneticisi olduğunu ve komünist işgalden sonra da Afgan istihbaratının (H.A.D) başında olduğunu ifade ederler. Öte yandan gençlik yıllarından beri Necibullah "Necibi Gav- Öküz Necip" olarak tanımlanmakta ve kendisi ile ilgili konuşmalarda hep bu lakap kullanılmaktadır. Bundan dolayı Afgan direnişi bu hamlenin stratejik olduğunu rahatlıkla görmekte ve değişen yönetime itibar etmemektedir.

Afganistan liderliği bu dönemde Hikmetyar'dan Rabbani'ye geçmiş, tüm Afgan gruplar (7 Hizip) İtilaf adı altında birlik halinde işgale karşı direnmektedir. Ancak Burhaneddin Rabbani'nin ABD'ye giderek başkan Reagan ile görüşmesi Hikmetyar ve Seyyaf tarafından kendileriyle danışmadan ve meşveretsiz yapıldığı gerekçesiyle Peşaver'de düzenlenen basın açıklamasıyla kınanmıştır. Afgan halkı da bu ziyaretin yanlış olduğunu, Afgan cihadını karalamak isteyenlere koz verdiğini düşünmektedir. Rabbani ABD dönüşünde yaptığı açıklamada bu ziyaretin Pakistan baskısıyla gerçekleştiğini belirtmiştir (Dağcı, 1986: 40-42). Haziran 1986'da yaşanan bu gelişme Sovyet işgalinden sonra Afgan direnişinin iç çatışmaya girecek olayların ayak sesleri gibiydi. Peştun, Tacik, Özbek, Hazara gibi farklı etnik yapı ve mezhebi farklılıkları içinde barındıran Afganistan, süper güç olan Sovyet işgaline karşı birlik olmuştu, ancak işgal sonrası bu kadar farklı yapıyı tek çatı altında birleştirecek bir yönetim kurmak zor olacaktı.

1987'in başlarında dünyanın ikinci süper gücü olan Sovyetler Birliği, üstün teknolojisine rağmen direnişi kıramamıştır. Afgan işgali dünya gözünde bir fiyasko olarak sonuçlanmış ve Sovyetler "Afgan bataklığına" battığını geç de olsa fark etmiştir. Savaşın sekizinci yılında bir buçuk milyon insan hayatını kaybetmiş, beş milyon insan mülteci konumuna düşmüştür. Ancak ABD ve büyük güçler Afganistan'daki İslami yapıdan endişe duymaktadır. Afganistan'ın geleceği de bu bakımdan müdahaleye açıktı. Çünkü İslam burada temel dinamik unsurdur ve Batılı güçler açısından "İslam, bütün kültürel, fikri, politik ve askeri dinamiklerinden soyutlanmadıkça tehdit devam edecektir." (Bulaç, 1987: 2). Meral Maruf'un abisi Abdulhak Maruf ile yapılan röportajda da Maruf benzer düşünceler ortaya koymuştur. Şaban Abak'ın (1984-92) kaleme aldığı mülakatta Maruf, Afgan işgalini ve sonrasını birinci taraftan aktarması yönüyle önemlidir. Maruf dokuz yıldır devam eden mücadelenin zafere ulaşmak üzere olduğunu bildirmektedir. Ancak Doğu ve Batı emperyalizmin birlikte hareket ederek kendi çıkarlarına uygun bir yol haritası çizmekte olduğunu belirtir. Batı medyasının da bu meyanda bir kamuoyu oluşturduğunu, Türkiye'deki bazı çevrelerinde olaya bu

açından baktığını üzümlere belirtir. Ruslar savaşı daha da uzatarak Afgan halkının direncini kırmaya ve siyasi prestijlerini korumaya çalıştığını beyan eden Maruf, sadece Sovyetlerin değil, kapitalist Batının da Afgan direnişini saptırmaya dönük hedeflerinin olduğunu ifade eder. Ona göre bu iki blok İslami hareketi rayından çıkarmaya ve halk içinde tefrikalar oluşturmaya çalışmaktadır. Bu anlamda İslami bir dava olan Filistin konusunda ortaya çıkan milliyetçi, ulusalcı Marksist yapılar gibi Afgan mücadelesi de saptırılmaya çalışılmaktadır. Afganistan'da elde edilen bir zafer İslami hareketi etkileyeceğinden “İslam düşmaları” Doğu ve Batı'da anlaşmaya varmıştır. Özellikle Afgan direnişinin Rusya'daki Müslüman toplumları harekete geçirme korkusu Sovyetleri telaşa düşürmektedir. Ellerinde bu konu ile ilgili belgelerin bulunduğunu ileri süren Maruf, emperyalist olarak tanımladığı iki büyük gücün güdümlü bir mücadele verdiğini düşünür. Ona göre Batılı güçlerin tek bir hedefi vardır, kendileri bizzat buna şahit olmuş ve tarih de bunun en büyük şahidiydi. Bu bakımdan Sovyetler Birliği Afganistan'da ABD yanlısı bir yönetime rahatlıkla göz yumabilir. Aynı şekilde ABD'de emperyalist çıkar peşindedir. Bu anlamda hem Batı hem de Doğu'nun temel düşmanı vardır o da İslami harekettir. Zafere adım adım yaklaşan Afgan mücadelesi Batılı güçlerin görüşmeleriyle farklı bir tarafa itildiğini ileri süren Maruf, Sovyetlerin çekilme sonrası Batı yanlısı bir rejimi başa geçirebileceğini ve Afgan direnişinin bunun dışında tutulacağını belirtir. Oysa Maruf'a göre mevcut durumda Afgan topraklarının %95'i direnişin kontrolündedir ve Afgan halkının %95'i Rus rejimine karşıdır. Zafere bir adım kala yapılan bu strateji tümüyle İslami hareketi çökertmek amacını taşıdığını ve direniş hareketini devre dışı bırakacağını ileri süren Maruf, öte yandan NATO ve BM'nin de aynı uluslararası düzenin bir parçası olduğunu düşünmektedir.

1979'da başlayıp 10 yıl süren Sovyetlerin Afganistan'a müdahalesi Sovyetlerin mağlubiyetiyle sonuçlanmıştır. Sovyetler Birliği, Afganistan'daki direnişi kırmak için üstün silah gücünü ve teknoloji hâkimiyetini kullanmaya çalışmıştır. Afganistan, Sovyetler Birliği'nin modern silahlarla donatılmış yaklaşık 120.000 askerle işgal girişim, yıkıcı çatışma döngüsünü getirmiştir (Sais, 2011: 22). 15 Mayıs 1988'de başlayan çekilme 15 Şubat 1989'da tamamlanmıştır. Sovyetlerin geri çekilmesinden sonra ise harabeye dönmüş bir ülke, yaraları günümüze kadar sarılamayan bir coğrafya bırakılmıştır. Yaşanan savaş sonunda mülteci konumuna düşen Afgan halkı, savaş sonrasında da istikrarlı bir ortam bulamamış yıllarca süren bir iç çatışma ile karşı karşıya kalmıştır.

Mavera dergisinde Afgan işgali ve Afgan Cihadı “Uzun süren, bir buçuk milyon şehide mal olmuş bir mücadele. Sömürgeciliğin acımasız görünümü. Batının gerçek yüzü: İnsansızlık. Tam bir cihat ruhu. Savaşta büyük rol alan savaşçı kadınlar...” (Çağlar, 1984, 6) şeklinde ifade edilmiştir. Derginin İstanbul'a taşınması ve Zarifoğlu'nun ölümünden sonra Afganistan ve Ortadoğu konusu dergide daha az işlenmiş, dergi edebiyat ve düşünce alanlarında daha fazla yayınlar yapmaya başlamıştır. *Mavera* dergisi Ağustos 1990 tarihli 164. sayı ile yayımına son vermiştir.

SONUÇ

Yedi Güzel Adam'ın çıkarttığı *Mavera* dergisi bir edebiyat dergisi olarak bilinmesine rağmen politik konulara, uluslararası ilişkilere ve özellikle İslam coğrafyasındaki gelişmelere yaklaşımıyla farklı bir yayın politikası ortaya koymuştur. Çok boyutlu yönü ve İslami edebiyat misyonuyla öne çıkan *Mavera* dergisi Soğuk Savaş döneminde yaşanan olayları İslamcı bir bakış açısıyla ortaya koyması açısından önemlidir. *Mavera* dergisi kültür sanat faaliyetlerinin yanında fikri alanda da nitelikli metinlerin yer aldığı bir yayın organı olarak öne çıkmıştır. Kafkaslar, Balkanlar ve Ortadoğu'daki gelişmeler yakından takip edilmiş, İslam dünyasının sorunlarına inilmiştir. Bu bakımdan Filistin meselesi, Hama katliamı, Lübnan'daki çatışmalar gibi konular edebi bir dille aktarılmıştır. Afganistan'ın Sovyet işgali ve Afgan mücadelesi de bir edebiyat çevresi tarafından ilgiyle ele alınmıştır.

Sovyetler Birliği'nin 1979'da Afganistan'ı işgali ve sonrasında yaşanan gelişmeler dergi tarafından yakından takip edilmiş, savaş, işgal, hicret, ölüm ve Afgan direnişi gibi konular edebi bir dille okuyucularına aktarılmıştır. Özellikle Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt ve Rasim Özdenöner gibi şair ve edebiyatçıların sanatı mazlum toplumların çığılığı olarak kullanmaları okuyucularda bir şuur meydana getirmeyi amaçlamıştır. Yine savaşı ve savaşın toplum üzerindeki yıkıcı etkisini görebilmek amacıyla bizzat mülteci kamplarını gezen *Mavera* ekibinin izlenimlerini okuyucularıyla paylaşması o dönemin şartları içinde zoru başarmaktı. Savaş bölgesindeki durumları ve direniş önderleriyle yapılan görüşmeler, Afgan cihadının Batı medyasının dışında bizzat orada savaşanların bakış açısıyla aktarması yönüyle önem arz etmektedir.

Afgan cihadı sırasında *Mavera* dergisinde Türkçe kaleme aldığı yazılarıyla tanıdığımız Meral Maruf adındaki Afgan kızın çalışmaları Afganistan olayını edebi dille aktaran eserlerdir. Savaş döneminde Afgan cihadını anlatan "Afganistan'dan Mektuplar", halkın Afganistan kaçışını ele alan "Hicret Günleri" ve savaşta eşlerini ve çocuklarını kaybeden yalnız kadınların ele alındığı "Dullar "Kampı" adlı yazılar Afgan halkının yaşadığı trajediyi gözler önüne seren metinlerdir. Yirmili yaşlarda savaşın toplumsal ve psikolojik yönünü ele aldığı yazılarıyla Türkiye'de edebiyat alanında ödüller alan bu yazarın anlatıları savaşın yıkıcı etkisini göstermesi açısından kayda değerdir.

Son olarak Afgan liderlerinin mülakatlarında dile getirdikleri Rusya ve ABD gibi emperyalist güçlerin Afganistan üzerindeki emelleri Afganistan'ın sonraki dönemlerdeki istikrarsız ve bitmeyen bir savaşın işaretleriydi. Nitekim işgal sona erdikten sonra harabeye dönmüş bir ülke, yaraları günümüze kadar sarılamayan bir coğrafya bırakılmıştır. Yaşanan savaş sonunda mülteci konumuna düşen Afgan halkı, istikrarlı bir ortam bulamamış yıllarca süren bir iç çatışma ve sonunda ABD'nin işgaliyle daha çetrefilli ve içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir.

KAYNAKÇA

Abak, Ş. (1987). Abdulhak Maruf'la Afganistan Cihadı Üzerine, *Mavera*, SA 130.

- Armaoğlu, F. (2007). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Beyazıt E. (1979). Savaş Risalesinden, *Mavera*, SA 37.
- Beyazıt E. (1981). İpek Yolundan Afganistan'a, *Mavera*, SA 61.
- Beyazıt E. (1981), Savaş Risalesinden, *Mavera*, SA 56.
- Beyazıt, E. & Demiröz, Ş. (1982). Hizb-i İslami Lideri Burhaneddin Hikmetyar'la Mülakat, *Mavera*, SA 62.
- Bilgü, İ. (1988). Afganistan: Sovyet İşgali ve Sonrası, *DİA* (pp. 408-411), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bulaç, A. (1987). Orta Doğu Kan Revan, *Mavera*, SA 122.
- Çağlar M. (1979). Nerde Bir Müslüman Savaşıyorsa O Ülke Bizimdir, *Mavera*, SA 30.
- Çağlar, M. (1984). 1983'te İslam Alemi, *Mavera*, SA 87.
- Çelik, M. (1987). Sanatçının Kişilik ve Sorumluluk Boyutları", *Mavera*, SA 129.
- Dağcı, F. (1986). Afganistan'daki Son Gelişmeler Üzerine, *Mavera*, SA 116.
- Demiröz, Ş. (1982). Afganistan Tarihine Genel Bir Bakış, *Mavera*, SA 62.
- Doğan, A. (1987). Korku ve Yakarıştan Çizgiler, *Mavera*, SA 129.
- Goodson, L. P. (2001). *Afghanistan's Endless War: State Failure, Regional Politics, and the Rise of the Taliban*, Seattle: University of Washington Press.
- Gürdoğan, N. (2002). Şiir Seviyorum Öyleyse Varım, *Yeni Şafak*, 24 Temmuz.
- Kahraman, A. (2003), *Mavera*, *DİA*, (pp.16-177), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaya, M. & Önal, K. (2020). Osmanlı Devleti'nden Günümüze Türkiye-Afganistan İlişkileri *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences*, cilt.15, sa. 207-225.
- Kaymaz, R. (1981). Yayıncıya Mektuplar, *Mavera*, SA 61.
- Maruf, M. (1981). Bizim Dünyamız, *Mavera*, SA 55.
- Maruf, M. (1981). Hicret Günleri, *Mavera*, SA 59.
- Mavera, (1976). *Mavera*, SA 1.
- Mavera, (1982). Afganistan Olayı, *Mavera*, SA 62.
- Mavera, (1982). Evren'in Pakistan Ziyareti, *Mavera*, SA 62.
- Mavera, (1982). Hareket-'i İnkılab-ı İslam'ı Lideri Mevlevi Muhammed Nebi'nin Erdem Beyazıt ve Arkadaşları Aracılığıyla Türkiye'ye Gönderdiği Mesaj, *Mavera*, SA 62.

- Mavera, (1982). Mini Rapor, *Mavera*, SA 62.
- Mavera. (1980). Afganistan İslam Cemiyeti'nden, *Mavera*, SA 38.
- Muhaciri, A. (1981). Bir Mücahidin Cihad Günlüğü, *Mavera*, SA 62.
- Mutanoğlu, M. (2006). *Afganistan: Moğol İstilasından Amerikan İşgaline*, İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Özçelik, M. (1981). Ağıt, *Mavera*, SA 61.
- Özçelik, M. (1983). Yazar ve Sorumluluk, *Mavera*, SA 83.
- Özdenöner, A. (1980). Afganistan Dolayısıyla Belirginleşen Tavırlar, *Mavera*, SA 39.
- Özdenöner, A. (1981). Afganistan Yolculuğu Üzerine Sohbet, *Mavera*, SA 62.
- Özel, C. (2013). Afganistan ve Pakistan'da Yaşanan Sorunlar ve Bu Sorunların Uluslararası Güvenliğe Etkileri. *Asya'da Güvenlik Sorunları ve Yansımaları*, (ed. R. Kutay Karaca), (pp. 129-156), İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Sağlam, A. (1982). Afganistan Ah Afganistan, *Mavera*, SA 62.
- Sais, S. Z. (2011). *Who is Winning the War in Afghanistan?*, UK: Xlibris Corporation.
- Saray, M. (1988). Afganistan, *DİA*, (pp. 401-408), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sivrioğlu, T. & Türkoğlu, A. J. (2017). *Başlangıçtan Günümüze Afganistan Tarihi*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Sürgit, B. (2014). *Bir Edebiyat Dergisi Olarak Maveria ve Maveria Topluluğu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sürgit, B. (2015). Maveria Dergisinin Kuruluş Süreci. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt.38, sa.2, 137-156.
- Şen, A. (2022). Afganistan: ABD Müdahalesi ve Taliban'ın Dönüşü. *SDE Akademi Dergisi*, cilt.2, sa.4, 76-102.
- Şenli, B. (2017). *Afganistan (1945-1989)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zarifoğlu, C. (1981a). Okuyucularla, *Mavera*, SA 54.
- Zarifoğlu, C. (1981b). Dostlarımız Afganistanda, *Mavera*, SA 58.
- Zarifoğlu, C. (1981c). Okuyucularla, *Mavera*, SA 60.
- Zarifoğlu, C. (1985). Afganistan Çocuklarına Şiirler, *Mavera*, SA 108.
- Zeybek, Ş. H. (2016). Maveria: Yedi Güzel Adam'ın Dergisi. *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler* (pp. 257-273), (ed. Vahdettin Işık v.d.), Ankara: Nobel Yayınları.